

Titel: Philopatreias tredie Anmærkning om Geistlighedens Indkomster, med andre nye Anmærkninger formeeret og fra Landet indsendt af P.B.G.

Citation: "Philopatreias tredie Anmærkning om Geistlighedens Indkomster, med andre nye Anmærkninger formeeret og fra Landet indsendt af P.B.G.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2*, Paul H. Høecke, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_002-shoot-workid1_002_020.pdf (tilgået 28. november 2021)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[↩](#)

Philopatreias tredie Anmærkning om Geistlighedens Indkomster, med

andre nye Anmærkninger

formeeret

og

fra Landet indsendt af

P. B. G.

— — — En qud discordia cives Perduxit miseros! — VIRGIL.

Kjøbenhavn,

trykt hos Paul Herman Höeäe 1771.

[2](#)

[3](#)

Erindring.

Efter saa mange imod Philopatreias udkomne Besvarelser og Igiendrivelser maatte vel dette Svar synes overflødig. Tvende Ting, meener jeg dog, kan enten billige eller dog undskylde mit Foretagende; nemlig; 1) At disse Anmærkninger, langt fra at være taget af andres Arbeyde, har baade været forfattede og til Trykken færdig, førend noget Stykke af de andre Besvarelser vare mig bekiendte; men ere ved en uventet Forhindring hidtil fra Pressen opholdet. 2) At der mueligt kan være levnet noget af de forrige Forfattere til Philopatreias Besvarelse, helst da ingen, det jeg veed, har igiennemgaaet alle hans Sætninger, hvoraf nogle befindes endnu at have yndest hos visse endog

fornuftige Folk. Da jeg nu allene har holdt mig

til det Stykke om Geistligheden, og ikke ladet nogen, Deel af samme Stykke blive ubesvaret, formodes det, at disse Blade vil endnu kunde finde Læsere, og, om de skulde indeholde noget godt, det da ikke foragtes, fordi brave Mænd har fornuftigviis kundet falde paa en og anden Tanke med mig, og have kun ved en hændelse forekommet mig i at faae deres Tanker ved Trykken bekiendtgjorte.

Forfatteren.

[4](#)

Philopatreias

tredie Anmærkning

om

Geistlighedens Indkomster.

Isti funt Mores hæ nostri Temporis Artes; Vox est Jacobi, Manus est immanis Esavi. *)

Efter mine ringe Tanker bør enhver Embedsmand i en Stat være saaledes aflagt, at han kan leve anstændig derved; Men at han,

*) Forfatterens Overskrift klinger noget ufordeelagtig for Geistligheden. Nøsten er Jacobs, men Hænderne ere Esaus. Dog man kan ey vide tilvisse, om han vil have den anvendt paa Geistligheden, eller paa sin efterfølgende Afhandling. Imidlertid frygter jeg i første Fald, at han ved en saa tiilig yttret Bitterhed har betaget sig selv den Fordeel at vinde den Stands Agt og Tillid, som han vil reformere; En Sag, som ved al slags Reformation i en Stat bor iagttages.

[5](#)

andre til Byrde, skal leve overflødig, er en stor Ubillighed. En vis politisk Ligevægt er høystnødvendig i en Stat. Vel bør enhver aflegges efter sine Forretningers Besværlighed, men den eene Stand bør ey beriges, og den anden mangle. (a)

Den Geistlige er en umistelig Stand i et Land, men dens Indkomster ere i Almindelighed for store. Det er sandt, en Arbeyder er sin Løn værd, og man skal dele med den, som lærer i Ordet; men Lønnen skal være proportioneret efter Arbeydet, og Deelingen nogenledes lige. (b)

(a) At det er den Geistlige Stand, som her meenes, er klart nok af det følgende: Om denne Stand just beriges ved andres Mangel, bliver vel status Controversiæ eller Strid-Spørsmålet i den heele Sag. Philopatr. synes med Magt at ville have dette forudsat; thi ingen upartiisk og skiønsom Læser skal finde noget Beviis derfor i hans Afhandling; Mueligt Beviset er glemt, eller opsat til en anden Gang. Det samme kan da paa lige Grund forudsattes om enhver baade Høyere og ringere Embedsmand; men vi lever og skriver i en Tid, da Beviser og ikke ugrundede Fordomme eller opsnappe Rygter bør gjælde.

(b) Saa længe Religionen er, eller maae agtes for umistelig, bliver vel dens Tienere, de Geistlige, ligeledes. Derom lader det ikke til, at Philopatr. vil gjøre Dispute; Men naar Geistlighedens Indkomster synes ham i Almindelighed for store, da

[6](#)

Det er ey sagt, at Præesterne skal leve i Yppighed; Vor Huustavle lærer langt anderledes. Christi Discipler vare fattige, ydmyge og arbeydsomme; deres Efterfølgere bør være ligesaa, (c) En Præst kan forrette sit Embede,

maae hans Kundskab derom være alt for indskrænket, grundet maaskee paa nogle visse ham bekiendte eller fortalte Exempler; Hans Sætning vilde langt fra været bleven almindelig, om han havde erkyndiget sig i Provintserne, hvor det de fleeste Steder forholder sig tvertimod. At Deelingen bør være nogenledes lige, bliver en anden Sag.

(c) Forfatterens Morale om Ydmyghed, Tarvelighed, Arbeydsomhed, er gandske smuk og opbyggelig saavel for den Geistlige, som for enhver anden Stand. Kuns det Indfald om Christi Disciplers Fattigdom, hvori de Geistlige og skulle efterfølge dem, riimer sig ikke med hvad Philopatr. strax efter melder om en anstændig Udkomme, og den Ubillighed, at Armod skulde gjøre den Geistlige Stand tung og foragtet. Han maatte erindre sig, at hiine Kirkens første Lærere levede jo under Jødisk og Hedensk Regiering samt tyranniske Forfølgere, da ey allene Fattigdom, men og Landflygtighed, ja Livets Forliis maatte være den visse Lod for Christendommens Bekiendere. Vel for vor Tids saavel Geistlige som Verdslige Christne, at Religionens Bekiendelse ey skal koste saa meget. Dog hvad opholder jeg mig med at besvare et af de nedrigsttænkende forslidt og udpidsket Indfald. Philopatr. kan ikke have meent det alvorligt, og han behøver ikke at igiendrive, hvor han har giendrevet sig selv.

[7](#)

om han ey holder Heste, Vogn, Kudsk, Tiener, og klæder sig i Silke; Deres Stand udfordrer Tarvelighed; deres Exempel opmuntrer ligesaa meget som deres Tale. Det var høyst ubilligt, om Armod skulde gjøre Standen tung og foragtet; Ney, en anstændig Udkomme er tilbørlig, men en overflødig skadelig. Overdaadighed føder Magelighed, Vellyst, og ofte Hovmod; men Maadelighed er Dueligheds og Arbeydsomheds Moder. (d)

(d) Meget vel kan man være en god Præst og forrette sit Embede, uden just at føre en fornemme Equipage (det er dog vel det Forfatteren sigter til, thi blot at holde Heste og Vogn, kan og maae endog en Bonde paa Landet); ligesom det derimod er en slet Følge, at gjøre alle dem til slette Præster, som deri kan have noget

for andre. Men det er Yppigheden hos de Geistlige, Forfatteren vil have afskaffet. Det er Tarvelighed han vil indskjærpe dem. Ja det var ønskeligt i alle Stænder, om Tarvelighed kunde indskjærpes og Yppighed indskrænkes; dog jeg tør deri love en kraftigere Virkning af vise og skarpe Love, end af at beskue til Opmuntring forarmede Geistliges Optog: Men det er kun de Geistliges Yppighed, der støder Forfatteren, og hvormed? Med at holde Heste, Vogn, Kudsk, Tiener, og klæde sig i Silke. Smaa Ting, som Almuen gaber ved at see, men af skjønne Folk, der vide Levemanden og Tidernes Medfør, ansees med største Ligegyldighed. Det er

[8](#)

Geistlighedens Indkomster hindrer meget det Almindeliges Fremvekt. Skal et par Folk giftes, strax trykke Præsternes og andre Kirkes Betienteres Udgifter; skal et Barn døbes, en Død begraves, ligeledes. Det er ey allene en Hinder i Ægteskabs Formeelse (en vigtig Post i et Land) men i andre Deelee et Besvær, at man ved ovenanførte Leyligheder skal betale ey allene Kirkens Præster, men Klokkere, Gravere og den heele Forsamling. (e) Hvoraf kommer det, at

saadan de Geistliges Yppighed Forfatteren vil Have indskrænket, og hvorved? Ved at knibe Indkomsterne, at de Geistlige ey skal blive for rige, ret ligesom det altid er Riigdom, og ikke oftere en for alle stænder fælles Varité, eller hos nogle indbildt Fornødenhed, der virker nogen meere Yppighed i vor Tid frem for i vore Forfædres, endog ofte under maadelige Vilkaar; ja ligesom der ikke kunde gives andre Veye til Riigdom og Midler end ved et Præste-Kalds Indkomster, og hvad hindrede da en Geistlig, saavel som enhver, at opføre sig efter Evne. Med alt dette priser jeg Tarveligheds Dyd, men ønsker den tillige udbreedet blandt alle Stænder; thi om den Moralist, der alleene prædiker derom for Geistligheden, kunde jeg snart tænke med Philopatr. i sit Balsprog Vox est Jacobi; manus est immanis Esavi. Røsten er Jacobs; men Hænderne Esaus.

(e) Mon ikke Philopatr. her skulde skride til at give os et Beviis for, at den Geistlige Stand er den, der

[9](#)

Klokker-og Graver-Tienester ere saadanne feede

bruges ved andres Mangel. Det hedder jo i en ret decisiv Tone: Geistlighedens Indkomster hindrer meget det Almindeliges Fremvekt. Hvoraf skal dette beviises? Af Udgifter for Børnedaab, Begravelser, Brudevielser. Jeg behøver neppe at melde det enhver jo veed, at deslige Udgifter er en frivillig Gave og kan ikke forbinde eller trykke nogen over Evne; Men hvad er det der forbinder og trykker over Evne? hvad hindrer det Almindeliges Opkomst og tillige Ægteskabs Befordring? (en Sag, som Forfatteren med Rette anseer vigtig i et Land) Det er langt andet, end lidet Offer eller Gave til Præst og Degn; det er tunge Skatter og Paalæg; det er den fordærvelige Pragt og Overdaadighed fra de Stores Palladser til Bondens Straaehytte; det er dyre og vanskelige Tider; det er de ringere Stænders Undertrykkelse og Udsuelse af de riigere og mægtigere. Alt dette er nok til at hindre det Almindeliges Fremvekt. Dette har fornuftige oekonomiske Skribentere lagt Mærke til, dette har Philopatr. selv i sin første Afdeeling om Handelen og dyre Tider bemærket; hvorledes har han da i saa faa Blades Mellemrum glemt sig selv, for nu at vælte Skylden paa Geistligheden? Men det falder dog saa meget i Øyne, det skeer med Ectat og Ceremonis at en Præst tager et par Daler paa Alteret i Skilkingeviis, i det Sted en anden i anden Stand udi den dybeste Stilhed stikker en Tutte eder fleere til sig perfas & nefas, og endda vel tør synes med stor Nidkiærhed at vogte over det Almindeliges Fremvekt.

.. -- -- manus hæc immanis Esavi.

[10](#)

Stykker, at deres Besiddere i en Hast blive til Capitalister? Man dømmen neden fra og op ad, saa er Regningen let giort. (f)

Man behage kun at legge Mærke til ved de 2de Termins-Tider, og see, hvor mange geistlige Rentenerere her indpassere af Landsbye-Præfter; om hvilke man kan sige med Asaph: Deres Øyne blive borte for deres Ansigtets Fedme, (g)

(f) Hvad her meldes om Klokkere og Gravere, maae nok være Hoved-Staden meent; thi paa Landet veed man ikke af Capitalister i slig Stand at sige. Men at dømmen neden fra og op ad, vil udgiøre en Regning tvertimod den Forfatteren mener; Han er slet oplyst om den Geistlige Stands Forfatning, og ligesaa slet berettiget til at bedømme dens Indkomster, naar han ikke veed, at endog et Præstekald i Hoved-Staden ikke opveyer i Indkomst mod mangan Klokker-Tieneste; og hvad skal da dømmes om Sogne-Kalde paa Landet, at jeg ey skal melde om Capellanier, der har de ringeste Indkomster. Hvor let og net har da ikke Philopatr. giort denne sin Regning.

(g) Jeg tager intet Partie med de af Forfatteren ommeldte Geistlige Rentenerere og Aager-Karle; dog mindst vil jeg bekymre mig om deres Ansigtets Feedhed eller Magerhed. (Et fedt Indhold i et patriotisk Skrift.) Have de ellers Ret til det de indkræver, er jo deres Ærinde lovligt; hvis ikke, kan de staae i Classe med mange

andre, saavel viede som uviede, fede og magre Ager-Karle.

[11](#)

Skulle alle de Jøder, som ere Kjøbstæd-Præsternes Commissionairer, tale Sandhed, da lærte man at kiende mange indviede Agerkarle. Saadant er tvertimod det hellige Ords reene Lære; det hedder jo: Salige ere de Fattige, thi Himmeriges Rige er deres, (h) Og at en Cameel

(h) En sindriig Forfatter, som jeg vil troe Philopatr. er, behøvede vel ikke at opkaage en saa fattig Spotteglose fra den Hedenske Juliani Tid. Det er bekiendt, at denne Keyser og det Christne Navns afsagde Fiende, misbrugte dette Bibelske Sprog til at spotte de Christne i deres da værende Trængsler. Han, som en Hedning, kunde undskyldes i at fordreye fordre Bibelens Sprog til vanhellige Klygter; men Skam og Synd, at en Patriotisk Skribent i en Christen Stat vil, tør og kan saaledes misbruge Guds Ord. Af alt det Philopatr. i disse Blade har skrevet, er der intet, der giver en fornuftigtænkende slettere Begreb om hans enten Forstands eller Hiertes Character, end denne afsmagelige Klygt tilligemed den foranførte om Disciplernes Fattigdom; Jeg havde selv, naar ey dette var, anseet ham for en betydelig Person, som jeg nu har Møve for at troe. Vidste jeg, det var af Eenfoidighed, vilde jeg lære ham, at det første af de anførte Sprog taler ey om en Fattigdom i det Timelige, men i Aanden, om han endda vidste hvad det er. Og at i det sidste Sprog egentlig sigtes til en Indgang i den Christen Kirke fra den Jødiske Vantro, hvortil kan legges dette, at de her omtalte Riige, det vanskelig kommer i

[12](#)

kan lettere gaae igiennem et Maale-Øye, end at en Riig kan komme i Himmelen.

Ere ikke Brudevielser, Børnedaab og Jordspaaastelse Embeds-Pligter? Er det altsaa ikke aabenbar Uret, at jeg Stykkeviis skal betale dem for det, som er Følger af deres Embede? (i) Bør vel et Sacraments Administration koste Penge?

Præsterne burde have en staaende Løn. (k)

Guds Rige, kaldes i et andet Sprog de som forlade sig paa Riigdom. Saaledes kunde hans og andres Uvidenhed om disse tvende Sprogs rette Meening afhjelpes. Men er Ondskab og falsk Vittighed Skyld deri, vil jeg kun henvise ham til en Hedensk Poet, for at lare at anføre hellige Ting paa rette Tid og Sted.

Nec Deus interfit, nifi dignus vindice modus

Inciderit. Horat.

(i) Gives der ikke Sportler i andre Embeder, som dog have en vis Løn eller staaende Indkomster. Er det der Ret, hvorfor da her Uret? uden maaskee fordi det skulde skee noget meere uformærkt, og ikke saa aabenbar, som nyelig er erindret. Hvad Forfatteren siger om Sacramentets Administration, som koster Penge, og siden om Penge for at tegnes samt Bigt-Penge, er noget, ham uden Tvil nok bliver besvaret hvor saadant bruges. Her paa Landet, og jeg troer overalt paa Landet, veed man ikke af deslige Sportler.

(k) Vi kommer nu til Hoved-Sagen, hvorom det gielder, og hvis Iværksættelse skal hæve alle Uordener

[13](#)

Alle Offringer (thi vi leve jo i der nye Testamente) burde afskasses; Ingen Embeds-Forret-

i den Geistlige Stand: Præsterne burde have en staaende Løn. Alle Offringer (der skal nok her sige det samme som Offer til Præsterne) maae afskaffes; Thi NB. vi leve i det nye Testamente. Atter en vigtig Klygt! Derfor bør ey offres ved Brudevielse, Barnedaab & c. Et svagt Beviis, som røber sig strax, naar det kun høres! Men præsterne burde dog have en staaende Løn: Godt, Hr. Philopatreias! det lader sig nok end engang høre, og jeg troer, der ere de Præster, der enten ønskede det, eller dog ikke kunde tabe derved, naar ellers Lønnen blev anstændig. Men hvad skal det være for en Løn? hvorfra skal den komme, og med hvad Levemaaders Ulighed? Disse Puncter burde en patriotist Skribent have beskeedentlig undersøgt, i Stedet for at udraabe i en yndig Tone, som et Løsen i Krigs-Tid: Præsterne bør have en staaende Løn, Offringer afstuffed; Vi leve i det Nye Testamente! Skulde ellers dette Forslag (som i sig selv og under visse Vilkaar ey gandske fortiener at forkastes) blive nogen Tid regarderet paa Høyere Steder, kunde de sunde Tanker, Philopatr. andensteds yttre, (thi det gaaer med hans Skrift, som Martiales siger: Nusquam est liber ubique malus) her finde Sted. Foran har han sagt: Det var høyst ubillig om Armod skulde giøre Standen tung og foragtet, og i sin første Afhandling pag. 14. En Lader bør aldrig hænge

[14](#)

ning betales, men al Opvartning i Kirken skee omsonst, fra Præsten af indtil Graveren; og da vedder jeg, vi

skulde see flere Brudepar endnu. Den fattigste Tiener maae jo betale Klokkeren Penge, naar den lader sig tegne til Communion. O! Skam at legge Told paa Saligheds Midler! Jeg forbigaaer Bigt-Penge med meere. Det lader forunderligt at læse i Aviserne, naar et Præstekald er ledigt, at man altid sætter hos dets Indkomster, ret ligesom Lønningen allene og ey GudsOrds Tienesten var Øyemeedet af geistlige Embeder. (1)

Brød-Kurven for høyt for sine Børn og tienere; thi de forhungrede og udmattede kan ikkun liden Gavn gjøre. De Geistlige ere da og Regentens Børn og Tienere, hvis Tieneste og Troeskab bør være ham ligesaa kjær som andre Stænders, ja jeg tør vel sige, hvis Exempel og gode Formaninger har stor Virkning og Indflydelse paa den meenige Hobs Troeskab og Hengivenhed.

(l) Philopatr. her anbragte Morale kan nok have vigtighed; men den kunde gjerne tillige med hans Forundring været sparet, naar det betænkes, at det samme lader sig og paa sin Maade sige om civile Embeder og Vacancer derved. Ikke blot Lønningen, men Patriotisme eller Kongens Tieneste bør være Hoved-Øyemeedet for baade civile og militaire Betientere; dog støder ingen fornuftig sig over, at enhver efter Meriter og Embedets

[15](#)

Videre: Hvor staaer det skrevet, at Præsterne skal opbære Tiender og andre Accidentser; (m) og til hvilken Skade for Landvæsenet er ey

Vigtighed har tillige Hensigt til Løn og anstændig Udkomme. Hvorfor er det da ikke en Geistlig Candidat tilladt, NB. som ellers finder sig beqvem til Lære-Embedet, og ikke just af Armod eller Fortvivelse søger den første den beste Leylighed, at erkyndige sig om Levebrødets Beskaffenhed, helst hvor han ved sine velfuldbragte Studeringer kunde med lige eller større Fordeel have gavnet. Staten i en anden Stand, hvis han sig dertil vilde applicere. Misbrugen veed man ellers vel ved Geistlige Embeders Ansøgninger, hvilke ved noget langt andet burde hemmes, end ved en Avis-Artikels Forandring. Men i det følgende vil snart røbes en u-ædel Hensigt i Philopatri. Morale, som er at forringe Præste-Standens Vilkaar i Almindelighed til Trang og Nedrigheid. Saaer dette ham an, befrygtes, at Præste-Kald turde blive en Tilflugt for Fattigdom og Uduelighed til andre Ting; ja vi ville herefter faae ligesaa lærde Præster, som vore Landsbye Degne og Skoleholdere nu for den største Deel ere. Og det er jo Præsterne, som Philopatr. siden anpriser det nyttige Arbeyde at udbrede Videnskabernes Lys; men dertil hører jo Indsigt, til Indsigt Bøger, til Bøger Penge, at jeg ey skal melde om andet, (m) Man kan snart sige hvor det staaer skrevet, nemlig i den Danske Lov, som er grundet paa Guds Lov og Retfærdighed. Saa længe den øverste Magt ikke deri har gjort Forandring, have Ved-

[16](#)

det beneficerede Gods, hvormed Præsterne i Norge ere aflagde.

Jeg forsikrer, jeg har kiendt den Præst, som ey kunde tale et sundt Ord i nogen Videnskabs Deel, men tillige besad saadan Færdighed i Korn-Metriem, at jeg troer, han vidste paa et Haar hvor mange Bygkorn en topmaalet og en strøgen Skieppe indeholder, (n)

Vi seer jo, at geisilige Mænd eye Actier i Handels-Compagnie. Hvad har de der at bestille? Ere saadanne verdslige Sysler for dem, og skal en Præst være Kiøbmand? (o)

kommende uden mindste Skrupel berettiget sig af disse Indtægter, helst det ingensteds saa andre for sig. Nu ved da Philopatr. hvor det staaer skrevet; men det som er tvertimod, vide vi staaer skrevet til Efterretning i Philopatr. trebie Anmærkning.

(n) En artig Fortælling, om den skal sigte til at beskierme Geistligheden. Manden fortiente uden Tvil at være bleven Medlem i et Agerdyrknings-Sælskab (thi til dette Studium opkræves jo baade Geistliges og Verdsliges Fliid i denne vor oekonomiske Alder.) Videnskab maae han dog have besiddet i Cubic-Regning, og hvo veed om ikke i den experimentale Physik, og meget andet did henhørende. En Apologie, der svarer til Fortællingens Vigtighed.

(o) Der findes blandt Geistlige nogle bemidlede, som og blandt anden slags Folk; Disse maae søge saa

[17](#)

Var det ikke smukkere for dem, som studerede Mænd, at de anvendte den megen Tid, som er tilovers fra Embeds-Forretning, paa at udbrede Dels de Theologiske, deels andre Videnskabers Lys? (p)

vel som andre, de sikkerste og paa lovlig Maade fordeelagtigste Veye til at udsætte deres Midler; De bliver derfor ligesaa lidet til Kiøbmænd, som andre, der gjøre det samme. Maaskee Philopatr. gjør det ikke, jeg ikke heller, som kan have sine gyldige Aarsager.

(p) Nu er jeg næsten færdig til at give Philopatr. fuldkommen Ret. Vist sømmede det Præster at anvende deres frie Timer paa Studeringer. Smukkere klæder det og dem som gjøre det end andre, som ere af anden

Smag, og have andre Sysler. Philopatr. har mueligt dømt om de fleeste Geistlige, sær paa Landet, af sin foromtalte Regnemester i Korn-Skieppen; Han kan sikkerlig troe, der findes just i Afkrogene blandt Landsbye Geistlige mange, og fleere, end man i Hovedstaden gemeenlig troer, som elske og dyrke Videnskaberne, ja vilde bringe det videre deri, naar de Opmuntringer og Leyligheder gaves dertil, som ønskedes. Til Studeringer hører gode Bøger; hvor en offentlig Biblioteker ere, hvor ey Evne til at have selv en god Bog-Forraad, hvor ingen Leylighed til lærd Omgang, der er al Fliid næsten forgiæves. Liden Opmuntring giver det og til at skrive noget, sær i den Theologiske Videnskab, som dog maae være Præsterne meest bekiendt og vigtig, naar et øyensynlig Tab ved Bekostningen ligesaa meget afskrækker mange, som Lyst og Duelighed vel ellers kunde tilskynde dem.

18

Bleve ikkun Geistlighedens Indkomster formindskede, da ville vi vist finde fleere lærde, skjønt ferre seede, Præster; men saa længe en Biskops-Stoel er bedre end et Generalat, og et Sognekald bedre end en Oberstes Charge, da vil neppe Hovmod, Gierrighed og Vankundighed uddøe af den Geistlige Stand, (q)

(q) Heri bliver vi neppe saa eenige som i det forrige. Jeg maae høylig tvile om, at Indkomsternes Formindskelse vilde give os fleere lærde og duelige Præster. De turde derved snarere tabe Mod og Duelighed. De udmattede, sagde jo Philopatr. nylig, kan ikkun lidet Gavn gjøre; dette gielder om hver Stand og Embede, og nok saa meget om den Geistlige, som om nogen anden. I den Stand behøves især at være nogenlunde utrængende, for at have Mod til at begegne med Sandhedens Vaaben ey allene de ringe Syndere, men og de fornemme og mægtige, som ofte ved Riigdom og Overmagt beskytter sig for al anden Tiltale. Men hvorfor har Philopatr. ikke med et Ord berørt en vigtig Post, som dog fornemmelig gjør meget til de Geistliges Duelighed eller Uduelighed? Det er deres Vocation til Embedet. Turde han ikke, siden dog Skrive-Friheden har udrustet hans Pen, sige os reent ud, at i denne høyst vigtige Sag hersker paa nogle Steder den største Uorden, saa længe et Præste-Embedets Besættelse ofte blot allene kommer an paa Patrons Caprice og en Favorites Nederdrægtighed, da begge om Embedets Førelse har lige got Begreb. Turde han ikke

19

Jeg har al Ære for Standen i Almindelighed, og for de Retskafne i Særdeleshed. Jeg veed, der gives mange lærde, flittige og duelige Mand, men tillige og mange uduelige. Som sande Patrioter kan de første ey modsige Billighed, og de sidstes Modsigelse vil en blive betydelig.

ønske den nu værende Indretning bragt i bedre Orden, eller og foreslaae os Geistlige Seminariers Oprettelse, hvor enhver Candidat kunde vide sin Tour efter Alder og Duelighed til Befordring, og overalt det elendige Sollicitant-Væsens Afskaffelse, hvor det nu ved hver forefaldende Vacance maae hedde

Occupet extremum featies, militurpe relinqvi. Turde han ey lade Biskoperne, som de rette Tilsynsmænd i Kirken, og andre Theologi have noget meere at sige ved Kirke-Embeders Besættelse, i Stedet for at opholde sig over de førstes Indkomster. Ney, at indknibe de Geistliges Leve-Brød skal gjøre det godt altsammen; men om andre Stænder hører man stedse, at Velstand og Formue skal befordre Flittighed, Patriotisme, og alt hvad der kan kaldes godt. De Sogne-Kalde, Forfatteren ellers taler om, maae være nogle faa bekiendte store og importante, og dermed beviises i det højeste intet andet, end at Præsters Leve-Brød paa visse Steder kan være alt for uproportioneret, og at en Deel kan have Aarsag at klage som Poeten:

Et faciamus idem, non mereamur idem. Mart.

d. e.

Vi maae gjøre det samme, og dog ey nær fortiene

det samme.

20

Skulde jeg ved disse patriotiske Tanker paadrage mig Geistlighedens Had, gjør det mig ondt. Ingen uden den Egennyttige kan hade mig derfor, og hvo som vil være bekiendt for den Character, maae frit ud vise sit Had. (r)

Den geistlige Stand udgjør et stort Lem paa Statens Legeme; følgelig er den, saavel som alle andre Stænder, et Øyemaal for Patriotens Betragtninger. Det er ey Standen selv, men Feylene i dens Indretning, jeg angriber; og Angrebet skeer just fordi Mangelen er alt for øyensynlig.

(r) Jeg troer og ikke, at de retskaffene Geistlige kan finde sig beskiæmmede ved Philopatr. Anmærkning. Deres sande Ære af og i deres Embede bliver altid uforkrænket; Philopatr. og andre maae enten paa Skrømt eller alvorlig forsikkre dem om sin Æresbeviisning (thi man troer i vor Tid ikke blindt hen alle Slags

Complimenter.) Baade som Patrioter og som rette Geistlige kan de dog meget vel modsige Philopatr. hvor han har feylet, eller ikke nok bestyrket sine Satser. At hade ham derfor, var ubilligt. Han drives dog af en patriotisk Iver til at forbedre de uduelige Lemmer i en betydelig Stand; men om hans Forslag befindes aldeles ubeqvem til saa vigtig et Maal, og han selv ustkkket til saa stor en Reformation (der altid har udfordret store Genier og største Forsigtighed) vil hans faa Blade, hvorved saa stort et Værk skulle afgjøres, hellere med Medlidenhed end Had blive

21

Endnu maae jeg erindre med et par Ord: De Geistliges Antal er alt for stort. En Kirke kunde gjerne besørges med mindre end 3 a 4 Præster. Alle andre Statens Embeder blive besørgede med langt ferre Betientere; Og naar der ere for mange Lemmer i en Stand, kan der lettelig blive Mangel i en anden. Naar nu Lemmerne i den geistlige Stand bleve ferre (som de gjerne kunde være) kunde Overskuddet gjøre Tieneste i en anden Cirkel. (s)

(s) Her have vi da et nyt Forslag, men Skade, det er kun med et par Ord og uden mindste Beviis fremsat; De Geistliges Antal er for stort. En Kirke kunde gjerne besørges med mindre end 3 a 4 præster. Veed Forfatteren ikke at saadant er allene i store og talriige Meenigheder, hvor der efter deres Størrelse og Forretningernes Mængde haves 2 eller 3 Præster, sielden flere, og Erfarenhed viser at de alle kan have nok at bestille, hvor Forretningerne rigtig ere reglerede? Synes ham da at ville have færre Forretninger, og da spørges hvilke ere til Overflod? Han betænke dog vel, at en Præst der iagttager sine Pligter, har mange flere Ting at bestille end ugentlig at holde en Prædiken; han kan have meget at overse og tage vare til, baade Unges og Gamles Opbyggelse, endog i et lidet District, hvor langt meere i et større? Men det var dog godt i Philopatr. Tanke, at der blev et mindre Antal af Præster, følgelig større Sogner for de overgivende at besørge. Derved kunde blive Overskud til andre

22

Der bør altid være en Balance imellem Mængden og Belønningerne i enhver Stand. Den Militaire er allene den, hvor ey Antallet lettelig kan blive for stort. Give, der kunde udfindes nogen Udveye til deres bedre Belønning! Det var er værdigt Arbeyde for tusinde Patrioter (t) thi deres Character udfordrer Udgifter, og deres Eye er i Krigstider Giærdet for alle andre Stænders Sikkerhed.

Stænder; Derved spares Løn og Indkomst til mange, som nu ere; Derved kunde nydes og profiteres meget for een og anden af andre Slags Folk. Kirkerne og Meenighederne kunde dog nok besørges. Ja sandt; de kunde og besørges derefter. Forslaget er nyttig og godt for saa meget, jeg veed ikke hvad, allene ikke for Hoved-Sagen.

(t) Ønsket er gandske patriotisk og godt. Philopatr. har forhen sagt sin Betænkning om den Geistlige Stand, og det kan ikke fornærme den Militaire, at man om den gjør sig omtrent samme Betænkning. Der gives i den Militaire Stand mange brave, fornuftige og dydige Mænd, men og mange lastværdige Daarer. Lad gjerne udfindes Middel til denne Stands bedre Belønning, dog at Philopatreas tvende Grundsætninger derved ikke glemmes. 1) At den eene Stand ey bør beriges, og den anden mangle. 2) At Overflødhed ey hos de ufornuftige og uduelige skal føde Vellyst og Hofmod. Er dette nu at befrygte i en Stand, har man vel lige Føye til denne Frygt i en anden,

23

At komme til Præste-Standen igjen, da troer jeg, de Fornuftige deri ville selv være eenige med mig i at ønske, at de maatte have allene en fast Løn; Thi adskillige og adspredte Sportlers Inddrivelse volder Tidsspilde og Tankernes Adspredelse, som er høyst utienlig for studerede Mænd, der bør bruge Tiden til andet, end at tælle Tiendeneger, Giæs og Høns. Desuden trække saadanne verdslige Sysler Sindet og Hiertet for meget hen til Verden og dens Fordeele. Men at tiene Gud og Mammon paa engang, er ey mueligt, (u)

(u) Vi komme nu til Præste-Standen igjen, efter en liden Omvey hos Militair-Standen; og sandt at sige, vi havde der intet at bestille. De Herrer Officerer fornærmes jo i ingen Maade ved Præsternes Indkomster, ligesom disse ey heller ved hiines. I dette Stykke synes mig at finde hos Philopatr. nogle sunde og gode Tanker, men os noget, som kan behøve Besvarelse. Studerede Folk, d. e. saadanne som og virkelig elske og dyrke Studeringer, finde saa ofte Forhindringer og Sinds-Adspredelse ved disse anførte og andre Verdslige Sysler. Jeg har iblandt saadanne kiendt de Geistlige, som ofte har taget Skade i deres Fordeele, har baade vidst det og taalet det, for ikke at adspredde Tankerne fra deres Studeringer ved slige Bekymringer. Dog jeg sætter just ikke deri nogen stor Merite, thi hvad man skal leve af for sig og sine, bør man efter Muelighed opagte, og Ordsproget har stedse sin Rigtighed:

24

Hvad om vore Lutherske Præster bleve tagne paa samme Fod, som de Reformerte, i Henseende til Løn og Embeds-Forretninger? Hvad om de lignede dem i Ceremonier og Klædedragt? Mon det var utienligt, og mon

ey fornuftige Præster vilde bifalde det? Og mon ey vor Ordens-Dragt med endeel andre Ceremonier smage endnu for meget af den Catholske Surdey? Dog, dette er ingen Hovedsag, men kun en ligegyldig Ting. (v)

Non minor est virtus, quam qverere, partatueri. Men skulde vel deslige verdslige Bekymringer kunde forebygges ved en fast Løn? Levnetsmidler og andre Fornødenheder kommer jo dog ikke i Huuset af sig selv. Meget kan behøves, sær paa Landet, som en Landmand kan avle eller tillegge hos sig selv; men om han trænger dertil, kan ofte ikke faae for Penge. I saadanne og andre Landsbye Omstændigheder troer jeg ikke Philopat. til den Indsigt, han jo behøver meere Oplysning, for at bestemme hvoraf Folk paa Landet skal leve. Overallt bør han som Moralist betænke dette, at det Menneskelige Hierte er stedse bedrageligt. Hvor det ikke forud har faaet Smag paa noget bedre, vil det altid i enhver Levemaade finde Anledninger nok til verdslige Sorger og Mammons Tieneste, og end meere, naar Trang eller knap Udkomme synes at gjøre det til en Nødvendighed.

(v) Hvad vore Kirke-Ceremonier angaaer, da er her ikke Sted til at anføre det lærde Theologi har beviist, at de ere uskyldige, og tiener til Sømme-

25

Skulle jeg heri have feylet i en eller anden Deel, tvivler jeg ey paa Oplysning fra saa erudit en Stand; og er jeg altid Redebon at besvare de Indvendinger, som herimod kan gøres. (x)

lighed og Orden i Guds-Tienesten; men det er saa: For de reene ere alle Ting reene. Det samme kan og næsten siges om den Geistlige Ordens-Dragt, hvorved dog i det mindste sees intet usømmeligt, forfængeligt og forargeligt, eller som smager af daarlige Nyeheder; men dette sidste er og maae være en Bi-Sag. Hoved-Sagen bliver, at Standen og Embedet handthæves ved sin tilbørlige Værdighed, at Sandheden ey hemmes i sin Fremgang, naar Embedet befaler at tale; men Frygt, Trang og Undertrykkelse skulde friste til at tie. Kort sagt, at Lærerne kan udøve deres Pligter uden Suk med Frimodighed og Glæde.

(x) Det er dette Tilbud, der har anlediget mig til disse upartiske Anmærkninger. Jeg har intet paadigtet Philopat. som jo indeholdte i hans Skrift, og kan være hans Meening; hvorfor jeg hellere har vildet herved indrykke Skriftet selv, og følge det med Anmærkninger heel igiennem, end ved afbrudte Stykker deraf gjøre ham og hans Arbeyde forhadt. Hvad andre have skrevet imod ham, gaaer mig ikke an, som jeg og ikke til denne Tid, dette skrives, har slet noget deraf. Sandheds og Billigheds Undersøgning, og ikke andres Tanker eller Myndighed, har været mig for Øyne; og er jeg lige med Philopatreias bereed baade til at modtage Indvendinger og besvare dem.

26

Hvad jeg ellers iblandt saa forskellige Domme tager mig den Frihed at dømme om Philopatreias, er dette: Han har alt for let vildet blive færdig med den Geistlige Stand og sin Anmærkning over den; en Stand, han dog kalder erudit nok til at besvare ham, og som han altsaa skyldede den Agt, at have umaget sig noget meere for at frembringe noget fuldstændigt, der kunde udfordre og fortiene ligesaadan Besvarelse. Lad end være noget sandt og got i hans Piece, det nægtes ikke, dog intet andet, end hvad der ved en flygtig Discours i ethvert Sælskab kan iblandt andet slet Løn indløbe: Sunt bona mixta malis. Men at ville omstøbe en heel Stand og tilmed (hvad dens fleste Lemmer angaaer) en lærd Stand, allene ved et par Blade, bestaaende af nogle løse penfées uden Orden, af egenmyndige Decisioner uden Beviiser, synes alt for cavallierement tilværks gaaet; at jeg ey skal melde om misbrugte Bibelske Sprog, uden for deres sande Meening, som kunde vel anderledes characteriseres.

Hvem for Resten Philopatreias er, en fornemme eller ringere Person, er ikke hos mig kommet i Betragtning, bekymrer mig ey heller at udgrandske; ligesom det og ikke kan være ham angelegen, om jeg enten er en Geistlig eller Verdslig. Nok, at jeg er en Ven af enhver Stand i Staten, og især af de Lemmer i alle Stænder, som frygte Gud, ære Religionen, samt elske deres Næste og Fædreland.